

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки

Географічний факультет
Кафедра економічної та соціальної географії

СИЛАБУС
вибіркової навчальної дисципліни
ГЕОГРАФІЯ ПОСЕЛЕНЬ

підготовки бакалавра
спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія)
освітньо-професійної програми Середня освіта. Географія. Економіка

*Силабус навчальної дисципліни складено
для денної та заочної форми навчання*

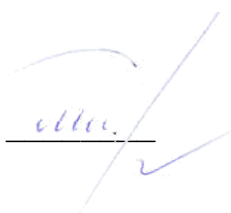
Силабус навчальної дисципліни «Географія поселень» підготовки бакалавра, галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальності 014.07 Середня освіта. (Географія), за освітньо-професійною програмою Середня освіта. Географія. Економіка

Розробник: к. геогр. н., доцент кафедри економічної та соціальної географії
Поручинський В. І.

Силабус навчальної дисципліни затверджено на засіданні кафедри економічної та соціальної географії

протокол № 5 від 15 грудня 2020 р.

Завідувач кафедри:

проф. Матвійчук Л. Ю.

I. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка, Спеціальність: 014.07 Середня освіта. Географія Освітньо-професійна програма: Середня освіта. Географія. Економіка Бакалавр	Вибіркова
Кількість годин/кредитів 120/4		Рік навчання 2-ий
		Семестр 4-ий
ІНДЗ: <u>немає</u>		Лекції 32 год.
		Практичні (семінарські) 30 год.
		Самостійна робота 50 год.
	Консультації 8 год.	
	Форма контролю: <u>Залік</u>	

II. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВИКЛАДАЧА

Таблиця 2

Викладач	Поручинський Володимир Іванович
Науковий ступінь	Кандидат географічних наук
Вчене звання	Доцент
Посада	Доцент кафедри економічної та соціальної географії
Контактна інформація	тел. +380506785477, e-mail poruchynsky.volodymyr@vnu.edu.ua
Дні занять	

III. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Анотація курсу

Дисципліна «Географія поселень» є складовою частиною дисциплін вільного вибору студента. Дисципліна призначена для вивчення методологічних основ розселення населення, чинників формування розселення, основних форми розселення, типів поселень, територіальних системи розселення України. Основною проблемою навчального курсу є загальні закономірності територіальної організації розселення в Україні та методика виділення територіальних систем розселення.

Мета і завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Географія поселень» є формування у майбутніх фахівців з географії теоретичних основ розселення, чинників формування розселення, форм розселення, типів поселень, територіальних систем розселення в Україні та світі.

Основні завдання курсу:

- з'ясувати основні поняття територіальних систем розселення;

- розглянути основні форми і типи поселень;
- визначити загальні закономірності розселення в Україні;
- освоїти методику виділення територіальних систем розселення.

Результати навчання

У результаті вивчення дисципліни студенти мають здобути наступні практичні навички та уміння:

Інтегральна компетентність (ІНТ): здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми комплексного регіонального соціально-економічного дослідження, що передбачає застосування різноманітних підходів та методів соціально-економічної статистики.

Загальні компетентності (ЗК): здатність використовувати у професійній діяльності знання з галузей природничих, соціально-гуманітарних та економічних наук; здатність вирішувати проблеми у професійній діяльності на основі абстрактного мислення, аналізу, синтезу та прогнозу; здатність до пошуку, обробки і аналізу інформації з різних джерел, що необхідна для розв'язування наукових і професійних завдань.

Фахові компетентності (ФК): здатність до використання принципів, методів та організаційних процедур дослідницької та/або інноваційної діяльності; здатність розуміти проблеми сучасних методів наукового дослідження, використовувати традиційні та новітні інформаційно-комунікаційні технології; здатність складати практичні рекомендації щодо використання результатів наукових досліджень.

знати: методи описання, аналізу та прогнозу розселенських процесів; методи дослідження розселення; методи виділення елементів територіальних систем розселення; наукові підходи до вивчення розміщення населення; наукові школи по вивченню розселення.

вміти: описувати розселенські процеси; аналізувати тенденції і чинники розвитку міських і сільських поселень; виділяти територіальні елементи систем розселення; на практиці застосовувати різні методи наукових досліджень територіальних систем розселення; пропонувати шляхи перспективного розвитку міських поселень.

Структура навчальної дисципліни

Таблиця 3

Структура навчальної дисципліни для денної форми навчання

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лекції.	Практичні роботи.	Самостійна робота	Консультації	Форма контролю */ Бали
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади розселення						
Тема 1. Розселення як об'єкт соціально-економічних досліджень	8	2	2	4	-	ДС/4
Тема 2. Загальні закономірності та принципи розселення	8	2	2	4	-	ІРС/4
Тема 3. Трансформація розселення на рубежі століть	10	2	2	4	2	РЗ/4
Тема 4. Методологічні та методичні засади	10	2	2	4	2	РЗ/4

дослідження розселення						
Тема 5. Закономірності формування та розвитку міських поселень	8	2	2	4	-	РЗ/2
Тема 6. Сучасні особливості розвитку сільських поселень	8	2	2	4	-	РЗ/2
Модульна контрольна робота 1						МКР/30
Разом за змістовим модулем 1	52	12	12	24	4	50
Змістовий модуль 2. Формування і структура територіальних систем розселення в Україні						
Тема 7. Формування і структура систем розселення в Україні	10	4	2	4	-	ІРС/4
Тема 8. Міське розселення України: сучасний стан і тенденції структурних трансформацій	14	4	4	6	-	РЗ/4
Тема 9. Сільське розселення в Україні: сучасний стан і тенденції структурних трансформацій	16	4	4	6	2	РЗ/4
Тема 10. Етнічні аспекти розселення в Україні	14	4	4	4	2	ДС, РЗ/4
Тема 11. Стан навколишнього середовища в поселеннях України	14	4	4	6	-	РЗ/4
Модульна контрольна робота № 2						МКР/30
Разом за змістовим модулем 2	68	20	18	26	4	50
Всього годин / Балів	120	32	30	50	8	100

*Форма контролю: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач / кейсів, ІНДЗ / ІРС – індивідуальне завдання / індивідуальна робота студента, РМГ – робота в малих групах, МКР / КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо.

Завдання для самостійного опрацювання

Таблиця 4

№ з/п	Тема
1	Історичні особливості Форми територіальної організації розселення в Україні та особливості їх географії
2	Трансформації форм територіальної організації розселення
3	Суспільно-географічні чинники формування систем розселення
4	Значення вивчення систем розселення у розробці адміністративної реформи в Україні
5	Характеристика Подільської регіональної системи розселення
6	Характеристика Західної системи розселення
7	Характеристика Південної регіональної системи розселення
8	Характеристика Центральної регіональної системи розселення
9	Характеристика Північно-Східної регіональної системи розселення
10	Характеристика Придніпровської регіональної системи розселення
11	Характеристика Донбаської регіональної системи розселення
12	Суть та значення гексагональної моделі Вальтера Крісталлера

IV. ПОЛІТИКА ОЦІНЮВАННЯ

Політика викладача щодо студента

Для одержання високого рейтингу необхідно виконувати наступні умови:

- не пропускати навчальні заняття, не спізнюватися на них та не займатися сторонніми справами на заняттях;
- чітко й вчасно виконувати навчальні завдання та завдання для самостійної роботи;
- брати участь у контрольних заходах (поточний, модульний, підсумковий та контроль самостійної роботи).

За об'єктивних причин (наприклад, хвороба) навчання може відбуватись в он-лайн формі (змішана форма навчання) за погодженням із деканатом та керівником курсу.

Політика щодо академічної доброчесності

Прослуховуючи цей курс, Ви погодились виконувати положення принципів академічної доброчесності:

- виконувати всі поточні завдання та підсумковий контроль самостійно без допомоги сторонніх осіб;
- списування під час контрольних заходів (в т. ч. із використанням мобільних пристроїв) заборонено;
- надавати для оцінювання лише результати власної роботи;
- не публікувати відповіді на питання, що використовуються в рамках курсу для оцінювання знань студентів.

Політика щодо дедлайнів та перескладання

Самостійно вивчати матеріал пропущеного заняття, за умов не виконання завдань практичного або лабораторного занять відпрацювати їх під керівництвом викладача та захистити у час передбачений графіком консультацій викладача.

Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (до -50 %). Перескладання модулів відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин.

V. ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Рейтингову кількість балів здобувача освіти формують бали, отримані за модульні контрольні роботи, (максимум – 60 балів) та виконання завдань тем змістових модулів (максимум – 40 балів).

До модульної контрольної роботи допускаються здобувачі освіти, які опрацювали весь обсяг теоретичного матеріалу в т.ч. і матеріал самостійно, виконали практичні роботи.

Форма підсумкового контролю – залік.

На залік виносяться основні питання, типові та комплексні задачі, ситуації, завдання, що потребують творчої відповіді та уміння синтезувати отриманні знання і застосовувати їх під час розв'язання практичних задач.

До заліку не допускається здобувач вищої освіти, який набрав менше ніж 20 балів за навчальну роботу впродовж семестру, не виконав і не здав усі практичні завдання, не відвідував без поважних причин більшу частину лекцій.

Орієнтований перелік питань до заліку

1. Демографічна ситуація в Україні як базис розселення населення.
2. Розміщення населення України та його територіальні відміни.
3. Міграційний рух населення як чинник формування поселенської мережі.
4. Територіальна структура розселення.
5. Міське розселення в Україні.
6. Сучасні особливості місто утворення.
7. Розкрити шляхи і напрямки перспективного розвитку міст.
8. Охарактеризувати історичні особливості виникнення та розвитку міських поселень в Україні.
9. Сільське розселення в Україні та проблеми його розвитку.
10. Розкрити значення СМТ в структурі розселення України.
11. Трансформація селищної форми розселення в Україні.
12. Трансформація форм територіальної організації міського розселення.
13. Етнічний склад населення України.
14. Розселення різних етносів по території України.
15. Розкрити проблему розселення та облаштування депортованих народів.
16. Розселення корінних народів Криму.
17. Українська діаспора у світі, географія та основні ареали розселення.
18. Етапи еміграції з України та їх оцінка формування систем розселення.
19. Дати оцінку трудоворесурсного потенціалу України.
20. Віковий склад населення як базис.
21. Дати оцінку розселення населення України.
22. Методи дослідження розселення.
23. Статистичні методи дослідження розселення.
24. Історичні методи розселення.
25. ГІС-аналіз при дослідженні розселення.
26. Географічні методи дослідження розселення.
27. Розкрити суть основних методологічних принципів при соціально-економічному дослідженні розселення.
28. Розкрити основні стратегічні напрями та заходи розвитку системи розселення в Україні.
29. Розкрити основні недоліки сучасної системи розселення в Україні.
30. Проаналізувати нормативну законодавчу базу, що забезпечує розвиток процесів розселення.
31. Пріоритетні завдання щодо перспективного розвитку поселень різного типу.
32. Розкрити принципи формування національної системи розселення.
33. Охарактеризувати субрегіональні системи розселення.
34. Розкрити основні ознаки, що єднають сукупність поселень у систему.

35. Охарактеризувати основні чинники, що визначають особливості формування територіальних систем розселення.
36. Охарактеризувати основні елементи системи розселення.
37. Планувальна структура системи розселення.
38. Охарактеризувати процес формування та значення кущових систем розселення.
39. Дати оцінку розселення населення в КППР.
40. Розкрити структуру української національної системи розселення.
41. Підходи до визначення регіональних систем розселення та їх структура за різними авторами.
42. Охарактеризувати системи розселення локального рівня.
43. Охарактеризувати структуру розселення КППР.
44. На прикладі розкрити значення розвитку міжрайонних локальних систем розселення у розвитку обласного регіону.
45. Потенціал поля розселення населення, його визначення та значення для дослідження населення.
46. Розкрити суть поняття територіальна система розселення, та пояснити особливості її формування.
47. Форми територіальної організації розселення в Україні та особливості їх географії.
48. Історичні особливості трансформації форм територіальної організації розселення.
49. Природне середовище як чинник розселення.
50. Значення природних умов та ресурсів у розвитку процесів розселення.
51. Суспільно-географічні чинники формування систем розселення.
52. Демогеографічні чинники розселення.
53. Екологічна ситуація як чинник розселення.
54. Екологічний стан в сільських поселеннях України.
55. Екологічна ситуація в містах України.
56. Стан навколишнього середовища в українських поселеннях.
57. Характеристика Подільської регіональної системи розселення.
58. Характеристика Західної системи розселення.
59. Характеристика Південної регіональної системи розселення.
60. Характеристика Центральної регіональної системи розселення.
61. Характеристика Північно-Східної регіональної системи розселення.

VI. ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Навчальна дисципліна оцінюється за 100 бальною шкалою. Переведення балів внутрішньої 100 бальної шкали в національну шкалу здійснюється наступним чином:

Таблиця 5

Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка
90–100	Зараховано
82–89	
75–81	
67–74	

60–66	
1–59	Не зараховано

VII. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Берданова О. В. Планування соціально-економічного розвитку міста : монографія. К., 2011. 160 с
2. Гладкий О. В., Іщук С. І. Географія міст. Геоурбаністика. Підручник. К.: ПАЛИВОДА А.В., 2014. 300 с.
3. Гудзеляк І. І. Географія населення: навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 126 с.
4. Денисенко О. О. Процеси метрополізації: світогосподарський аспект. К., 2012. 193 с
5. Джаман В. О. Регіональні системи розселення: демогеографічні аспекти. Чернівці, 2003. 392 с.
6. Дністрянський М.С. Етногеографія України: Навчальний посібник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008.
7. Доценко А. І., Зінич В. Т. Розселення в Україні: проблеми та перспективи. К., 2006 С. 157-164.
8. Доценко А. І. Територіальна організація розселення (теорія та практика). К., 2010. 536 с.
9. Дронова О. Л. Геоурбаністика: навч. посіб. К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2014. 419 с.
10. Круль В. П. Ретроспективна географія поселень Західної України: монографія. Чернівці, 2004. 382 с.
13. Поручинська І. В., Поручинський В. І., Слащук А. М., Король П. П. Демографічна ситуація Північно-Західного економічного району: оцінка стану, акценти державного регулювання. Монографія. 2020. 150 с.
14. Поручинський В. І., Поручинська І. В., Слащук А. М., Мельничук М. М. Система розселення Волинської області в умовах трансформації суспільства: монографія. Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2015. 193 с.
15. Територіальний розвиток в Україні: розвиток агломерацій та субрегіонів: посібник / Проект USAID «Локальні інвестиції та національна конкурентоспроможність» (USAID ЛІНК). Київ, 2012. 183 с.
16. Ткач Д. В., Заставецький Т. Б. Розвиток української геоурбаністики. Історія української географії. *Всеукр. наук.-теор. часопис*. Тернопіль, 2002. Вип. 6. С. 82-87.
17. Топчієв О. Г., Мальчикова Планування території: навчальний посібник. Херсон:, 2014. 268 с.
18. Топчієв О. Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики: навч. посібник. Одеса, 2005. 632 с.
19. Урбаністична Україна: в епіцентрі просторових змін: колективна монографія / За ред. К. Мезенцева, Я. Олійника, Н. Мезенцевої. К.: Видавництво «Фенікс», 2017. 438 с.